

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нің Дээди Советиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 50 (9734) | 1975 чылдың февраль 28, пятница | 1925 чылда үндөзүлгөнүн | Өртөз 2 ип.

СЭКП Тыва обкомунда

КУКУРУЗА—МАЛ ЧЕМИНИҢ ЧУГУЛА КУРЛАВЫРЫ

«Республиканың колхоз, совхозтарына кукурузаны тарып өстүрерин экидер хемчеглер дугайында» доктаалды СЭКП обкомунун бюрору хүлээп алган.

Сөөлгү чылдарда республиканың партия, совет, көдөз ажил-агыян органын силос культураларын, ылаңгы кукурузаны тарып өстүреринче кошкак кичээңгей салып турарын доктаалда айткан. Оң түннелинде беш чылды эртек дөрт чылды кукурузаны ногаан массазынын ортумак дүжүдү сески беш чылда бир гектардан-на 75 центнери ап турганына бодарга 47 центнер чедир кудулаан. 1974 чылда республика кукурузаны ногаан массазын бир гектардан-на чүгө 31 центнери, а Тес-Хемниң «Чодураа», Бай-Тайганың «Мурнакчы» колхозтары, «Тинделге», Тока аттыг, «Тес-Хем» совхозтар бир гектардан-на 3-тен 18 центнер чедир ногаан масса ажаап алгылаан.

Кукуруза дүжүдүң багай болуп турарынын кол чылдаанарынын бирээзи болза, хөй-хөй ажил-агыянларын удурукчуларын болгаш тускай эртемчилерин талазындан ол культураны тарып өстүреринче кичээңгей салбайн, акаа харысаалга чок болуп келгенин түннели-дир. Кукурузаны тарып олуртурунун агротехник дүрүмненин кайла-даа сагывайн турар. Ону тарырада дүжүктүр эвес хөзүңгө олуртуп, оон ажаалдазын чогуур денелинге чедир кылбас чүүлдер бар. Ажил-агыяларга тургустунган механикостаттыг кукуруза эвенолары кукурузаны тарып каан соонда ону ажаабас, кандыг-даа ажил кылбайн тарай бээр. Улуг-Хем, Чөөн-Хемчик, Барың-Хемчик болгаш өске-даа районнарның чамдык колхоз, совхозтарында кукурузаны тараа саялжалы-биле олуртуп чүүлдер бар. Ынчангаш оларга аразын үлдүрерит ажилдары чорудары берге болуп турар. Оон түннелинде кукуруза шөлүңгө бок үнүштер көвүдээзи, дүжүт эвээш болуп, силос белеткел алыр план күүселдизин ботландырбайн, четчир санның сүүзүңгүг чемнери малга белеткен шыдавын турар.

Партияның Кызыл хооркому, СЭКП райкомнары, хоорайларын болгаш районнарның күсөкчи комитеттери, көдөз ажил-агыян эргелелдери колхозтарын удурукчуларын, совхозтар директорларын кукурузаны тарып өстүргөш, мал чеминиң быжыг курлавырын тургузуп алыр талазы-биле негелдени кошкатканын түннелинде ыңдыг четпестер илереп турар.

Кукурузаны бедик дүжүдүң өстүрүп алыр талазы-биле боттүг хемчеглерин алыр партияның Кызыл хооркомунга, СЭКП райкомнарына, хоорайларын болгаш районнарның күсөкчи комитеттеринге, Көдөз ажил-агыян министрствозунга, Совхозтарнык бүдүрүлгө каттыжышкынына, «Скотопром» треске, колхозтарын баштаар черлеринге, совхозтар директорларына СЭКП обкомунун бюрору дааскан.

— Кукурузаны сугаттыг, тарыла элчештирилгезин эки сагаан черлерге олуртуп;

— ажил-агыян бүрүзүңгө чогуур техника-биле хандырганга, кукуруза өстүрер доктаамал эвенолары тургузарын;

— кукуруза тарып шөлүңгү гектар бүрүзүңгө 20 тонна органиктик, 3 центнер минералдык химицилгелери чаштыарын;

— сугаттыг черлерге тарырынын мурунда албан сугатар турарын, чай иштинде кукурузалык шөлүңгү ийден эвээш эвес катап сугатарын;

— кукурузаның үнүп кезринин мурунда, үнүп келгенде илирээшкенин албан кылып, химицилгезин текчүшкөн, олуртуп аразынын үлдүрелдишкенин ийден эвээш эвес катап чорударын доктаалда айткан.

Оон аңгыда кукурузаны тарыла мурунда бол баазыратпаан шөлгө, тараа саялжалы-биле олуртуп болдурбалың, тарылгага өй-шаанда, бедик денелиндик белеткелдик болурун доктаалда айткан.

Кукуруза тарып, ажаарына херек техника, эргежок артык кесектер-биле ажил-агыяларын бүрүн хандыарын СЭКП обкомунун бюрору республиканың «Сельхозтехника» каттыжышкынынын удурукчуларына дааскан.

Республиканың колхоз, совхозтарына кукурузаны бедик дүжүдүң өстүрүп алырныга комсомол организацияларының шөфтээшкенин организастаарын ВЛКСМ обкомунга сүмелзээн.

ЭРТЕМ-ТЕОРЕТИКТИГ КОНФЕРЕНЦИЯ

Дүүн Кызылга Политчы-революция багытына Россияга 1905—1907 чылдарда болган революцияның 70 чыл оюнга тураскааткан эртем-теоретиктик конференция болуп эрткен. «Россияга 1905—1907 чылдарда болган революциянын дугайында» илеткелди СЭКП обкомунун эртем болгаш өрелдиге черлерин кыдырды эргелектиң П. Т. Киселев кылган.

«Бирги орус революция болгаш колоннадыг Чөөн чүктүң уаустарынын национал-сталдыг революциянык кадрларды тургузуп», «Тывага 1911—1912 чылдарда национал-сталдыг эртем-теоретиктик конференцияны тургузуп», «Буржуаз-демократтыг революциянык социалистиг революциянык революцияны дугайында Ленинни өрөлдү болгаш амыг үсө оң укур-дузаның дугайында», «В. И. Ленин чыра революция эрге-чатырлыгы орнаны — Советтерниң дугайында», «Ажылгы чоннары партиязы болгаш чонун революция чачылдарына коммунисттик чы-биле кижизилерин деп элдерин илеткелдери төөгү эртемчилерниң кандидаттары В. Ч. Огур, Ю. Л. Аранчик, экономика эртемчилеринң кандидды В. А. Конска, төөгү эртемчилеринң кандидды В. Л. Биче-оол, республиканың «Билиг» институтунин харысаалдыг секретары С. И. Шук-ляни кылган.

Куш-ажыл байырлалыңа уткуштур

В. И. Ленинниң төртүңгөн хүнүнден бээр 105 чыл болуруна адал кылдыр апрель 19-та коммунист суботник эрттиред. Москваың мурнакчы коллективтеринин иништивазы чурттуң бүдүрүлгө черлери чүдүдүп деп деткин үнөзээн. Ажыл-ишлер ол хүн чедип алыр-бедик хүзээлери төлөвлек турар.

МОСКВА. «Борей» компрессор заводунуң коллектив эртен чылдык суботник үндүзүндө 10 муң рубль ажыг—136 муң рубль түңгүт продукция бүдүрүп үндүрүр дээ. Бүдүрүлгө чериниң четтеринге оң чок-кавызы микрорайоннуң чагайжылдыга туудуңа-даа 2 муң хире кижя ажил-даар.

Москваың «Большевичка» бүдүрүлгө каттыжышкынынын, станок туудуңуң «Кызыл пролетарий» заводунуң, «Кызыл маалдыр» заводунуң болгаш өске-даа бүдүрүлгө черлериниң коллективтери ол хүн чедип алыр бедик хүзээлери төлөвлек. КИШИНЕВ. Локомотив депозунга бол-

ган хуралга апрель 19-ту шалычы ажил-иш-биле демделгээр деп шийттирээ. Теплооз бригадалары 19 чүккөөдизин кампаан алган оттурал чүдү-биле ажилдаар, септекчилер үш ивель-позелин болгаш бир тепловозтун профилактика көрүлдизин эрттирер.

ЛЕНИНГРАД. «Курьениң Шыяр» дем-дэ-биле демделгеткен турар судноларнык саньига кириштир 38 муң тонна чүккөөртүр чүдүдүп бир руловооту апрель 19-та — хуусаазындан бир неделя мурнады аржымылаанын суг орунине салып үндүрер бис-деп, С. Орджоникидзе аттыг Балтий заводунуң корабльчиде матингиге меделгезин. Олар коммунист суботникке күш-ажылды эл бүдүрүлгө болурун чедип алыр, ол хүн кампаан алган чиг-эди, электроэнергия, материалдары-биле ажилдаар дээ.

(СЭТА).

УЛЕТПҮР БУДУРУЛГЕЛИРИНИҢ ТУДУТ

ОРГАНИЗАЦИЯЛАРЫНЫҢ, ТРАНСПОРТТУҢ БОЛГАШ УЛУС АЖЫЛ-АГЫЯНЫҢ ӨСКЕ-ДАА АДЫРЛАРЫНЫҢ БУДУРУЛГЕ

УЧАСТОНТАРЫНЫҢ МАСТЕРЛЕРИНГЕ

Эргим эштер!

Свердловск областың, Москваың автомобиль кылдыр Ливачев аттыг болгаш «Компрессор» заводтарын, Суммың Фрунзе аттыг машина туудуңу-суз заводун болгаш өске-даа хөй-хөй бүдүрүлгө черлериниң мастерлерин болгаш шийттирериниң СЭКП ТК-ның бүдүрүлгө мастерлериниң ролюн бедик дугайында доктаалыга харыч чагаларын болгаш кыйгырларын уаут кичээңгей-беле номчудум. Силерниң чагалдарыңа Ленинниң партияга, оң Тон Комитетинге өзгө орун четтиривиникин болгаш кызыгаар чок бердизилешкенин, бизиң Төрөөн чуртувустуң экономикагич күчүзүн угаатарыңа чүгүдүп илередип турар-дыр. Ада-чурттуң Уаут дайыныга Тилелетиниң 30 чылдыга уткуштур база тоску беш чылдык доозукчу чымыла социалистиг бедик хүзээлери ажилчылар-биле кады күтүслеринге мастерлерин болгаш шийттирериниң Коммунисттик партиянык тайбынын быжыгылары-не, уаустун амьдыралынын материалдык болгаш культурут дептинди амыг көдүреринге уталанган иштик база аяштыкы-даа политикаын долу-биле дептин турарынын херечизин-дир.

СЭКП-ниң XXIV съездин ийитиле бүдүрүлгезинде амыгич чоруун шийттиривиникин угаатарыңа бизиң чурттуң амыгич-агыяннык хөг-жүдүзүнүн стратегиягич ула-нымышкыны кылдыр толара-кат. Амыг бадалдарда ол ула-нымышкыны ботталарыңа дээр-де, уаус ажил-агыяннык буту адырларына, ажил-даар чер саньига-ла ажилдык шымарын бедик дугайында болу-ру. Бүдүрүлгө участкалары бол-гаш оларын удурукчулары—мастерлерге ол уаут хемчээл-дир ажааржыр. Чогуун-на ол черлерге, күш-ажылчы өгө кол-лективтерге бизиң күрүңгөн экономика хөгжүдүзүнүн дең-дизиниң кедизинге барып то-дарадыр тургузукчу аймак-ши, дийрэг органиканын илеткел-ринде мышка, мышка кыдым-ның турар болгай.

Силер уаут күш болушпаан, боттарыңарнык сааларыңа-биле материалдык үнелиң чүдү-дерин кылды уаутурунун ажилы херек кырмында хаара туудуң турар болгаш силер, эштер, Силерниң хөй кезипер дуржулгагич специалистер бол-гаш кичээңгей дагдымычтар, хөй-иниңтиң илеткелдик ажилдакчылар, чогаалдыкчылар болгаш чартыкчылар силер. Силерниң арадарда мастер херечизинге база-ла төлөптиң, кызымаккай ажилдап турар-лар. Заводтарын болгаш фаб-рикаларын, вуздарын болгаш ботталарын, транспорт будур-галарын болгаш уаус ажил-агыяннык өске-даа адырларынык ажилдык чедикчилерин болу-ру силерниң кужениши-нинден болгаш амыг-херек-ке мыналарда, өзгөчө чор-урудаң болгаш эрге-хүзээл-дизин, кижилер-биле ажил-дан бириңерден амык хам-марык. Мастерниң ажилы нарын болгаш хөй талагы болуру-биле кады хундуугу ажил. Мастер кижя ажилчы-лар-биле үргүчү сирый хол-баалык бооп, бизиң ивяти-ледини ол кол агызынын эң дээр чачылдарын олардан ишгездип ал, амыгич кол-лективтерде кижизилдизинги байлак школаны дачын өртүп турар. Бүдүрүлгениң амык хөй башкарычыллары ыңдыг шөгаларын дачын өрткөп, эргелек башкарычыл уран ар-галарына өрөңпөп ап, кай-гамчыктыг удуручулар апар-ган.

Бо беш чылды чедикчилерин доозар болгаш чаа өңү беш чылды агаарыңа эки белеткени алырнык харысаал-дык сорулгазы амыг үсө уаус уаустун мурнуна турар. Мастерлерниң бүдүн-чартык мурданын кижизил өрткөп ол сору-галың шийттиреринге төлө-лениң уаутун кириңерге бүр-үрэр мен.

Силерге болгаш силерниң участкаларыңа амыгич-нарыңа совет уаустун чаагы чоруу дээр ажил-ишке улам уаут чедикчилерин болурун, эки кадыкшыды болгаш хуу-да ас-кежин күзеп каарын чөптүрөң көрүңер.

Л. БРЕЖНЕВ. Совет Эвелединиң Коммунисттик партиясының Тон Комитетиниң Чыгыне секретары.

ПЛАН ЭЗУГААР

КИРОВАБАД. (Азербай-жан ССР). Гимнастика кылдыр задалык, спорт оюнунары ажилыгаар шөлдерин, чаржыр оруктарын, эштер черлерин спорт комплекзи Кировабад-тын хөвөн-сызын комбинация-ла ажилдады кирген. Ону ту-дуп тургузарын тоску беш чылда бүдүрүлгө черини со-циал хөгжүдө планында дөзө-визия. Ам Кировабалтын беш бүдүрүлгө черини-не бирээн социал хөгжүдө талазы-биле планым.

(СЭТА).

ШАЛЫПЧЫ АЖЫЛ-ИЖИВИСТИ—ДООЗУКЧУ ЧЫЛГА!

Хойжу! 1975 чылда сөөң чедип алыр чүүлдерин мындыг:

Хой, өшкүнүң баш санын—9,4 хуу өстүрөр.

Бир хойдан кыргып алыр дүң—2,3 кг

Төрүүр 100 хой, өшкүндө 87 анай, хураганны менди алыр.

Республиканың бо чымын күрүңгө садар дүгүнүң планы — 2960 тонна.

Күрүңгө садар хой, өшкүнүң ортумак дийрэг деңдизин 42 кг чедирер.

Бо сорулгаларны күүседире сөөң шудургу күш-ажылыңдан, күженишиңинден хамааржыр.

Хуусаа бетинде ПЛАНДАН АЖЫР 30 ТОННАНЫ

Чөөн-Хемчик районда «Большевик» совхозун Арыг-Бажым сүт-бараан фермазынын коллектив тоску беш чылдык доозукчу чымыла уаут кужениши-биле ажилдап турар. Ферма бо чылдык бирги кварталында 40 тонна сүт садар планын турган, ону февраль 25-те-ле бүрүн күткөн. Коллектив эртен чылдык ол үсө-дизин турганьдан 20 тонна сүтүгү хөйү күрүңгө саткан.

Саялчалар мал чени чедип-пес берге кымын бенин хөвөткө бир инектен 8-9 литр сүтү саап ал турар. Иргит Анай, Тапа Куулар, Кара-Сал Бакаан, Куулар Чылбак олар эне-хөй сүтү саап, чарынтык мурнуку олурунда чоруп турар.

Малга бөдүн чемнери бол-

баазырадып бээр чехти ажил-дады кирген чорук ферма-нык чедикчилериниң үндизин болган. Чем белеткээр пех саялдык термичилерин арга-би-ри-биле болбаазырадып, өске-даа чемнери белеткел турар. Чем районун бүрүн үнелиг кыл-дыр иш тургускан. Ында силос, сизен, чарба болгаш ы-барыкка салай кирип турар. Чемге болбаазырадып, иш ба-зынну тургускан чорук кижя инектерин сүдүн куду-латпазынын аргазын берген.

Фермаың коллектив кварталын артка айылда план-дан ажыр 30 тонна сүтү күрү-ңгө садарын шийттирер.

М. СЕВЕН.

Хой оолдаашкыны ЧАШ МАЛ МЕНДИ

УЛУГ-ХЕМ. «Улуг-Хая» совхозун хойжуу Кыргыс Шыг-жаа төртүңгөн 170 хура-ганын харыма чок ажаап, до-руктуруп турар.

Хойжууну колданында саян, сизен үзүлген. Эвээш хемчээл-дик чарба бар. Хураганнарын ооң-биле чемгирип турар.

М. МААЖЫК.

Хойжу Монгуш Сагаан «Ах-Туруг» совхозта ажил-дал турар. Ам оон хөй массалык оолданд эргезин. Хой-жунун кыштаанда 248 хура-ган оңа-менди долурут турар.

Коммунист хойжу бо доозукчу чымыла 100 хойдан-на 90 хураганын, бир баштан-на 26 кг дүктү кыргып алырын хү-лээңген.

Хойжуңуң ажилыңа сакмак-шыктер Монгуш Көк-Кат, Су-вах Серенмаа, Татьяна Даскай-оол ак сеткилдик дуузалык, хураганнарын эки ажаап ту-рарлар.

М. ЛАМА.

ЧӨӨН-ХЕМЧИК. «Өк-төбө» 30 чымыл колхоз-тун Куулар Кызылаага уду-рук хойжу бригаданы чыл бү-рүдө эки ажилдап, мурнакчы-ларнык озуруңга кирип келген. Ол бри-гадада республикада ат-суралык хойжулар Монгуш Ырын, Куулар Хураган-оол ажилдап турар. Бригадада тө-рүүр хойнуң 21 колданы бар.

Амыг үсө ол бригаданың хойжулары, сакманчыктык чымышты ишке кирген. Хойжу-лар 3606 хураганын бүрүн камгалал алган.

Сакманчыктер Ондар Хей-мерек, Ондар Доткандар, Куу-лар Даказ, Куулар Чолдак-Ка-ра, Тулус Харинала, Куулар Ичин-Хорлуу 113-тен 189 че-дир хураганны долурутуп, кы-зымаккай ажилдап турарлар.

К. ОРУС.

О. САЫН.

РЕСПУБЛИКАНЫҢ Чаа туудууларыңда

Ажыглалга кирзе-даа

Кызылдан дээрбе комбина-ды улуг комплексе. Ында тарап шыгаар элеватор, холуксаал-дык мал чени белеткээр пех болгаш дээрбе комбинады доо-ру-бо уаут объектилер бүдү-рүлгө технологиянык негез-дизин эзуугаар туртуруп турар. Элеваторуң болгаш комбинир-дизин «Тың» көзүз тууду-гунга № 62 мехколхозанын тууду-жуктары ажилдап кирген.

Кандыг-даа объект ажил-далга кирген соонда оң чоруту ажилыг шудуудалың. Кылар ужурап продукцияларын бү-дүрүп эгелээр ужурап. Бо та-лазы-биле чаа чылдык эгезин-де ажилдагы кирген комби-норм пегинде байлап кандыгыла деп айттып тургустунуп бээр.

Пех ажилдагы киргенде эвэр элзэн үе эртек-даа болза, ол амыг чедип продукция бүдү-рбей турар. Чүге дээрде тууду-жуктарың болгаш монтажиң-гай шынарлыг кылганыңдан электириге ажилдары уза-мылгы эгелзеп. Бо хүнүнде мыза Красноярск, Новосибир-ск болгаш өске-даа хоорайлар-дан келген специалистер тур-густунган дериң-херекселерин электирип, чамдыктарын хары-ндаа дээ депин турар. Чектиң аалакы кадында доштаалган сүг болгаш туаут боту мыла тургускан дериң-херекселер.

«Шекпээр» совхоз эртен чы-мын иштинини маныңа четчир санын чек белеткен ап, шы-гыын берган. Чүге дээрге, си-лер кезер шөдөр кадында, оон ылай таранын уңуку база багай болган. Ынчангаш сов-хозтун ажил-иштерини маалым берге кыштан хүр-менди ажи-рар дээр болдулар бүтү-ле хемчеглерин алыр ужурга таварышкан.

«Күш-ажылдык хоочуну» деп

медальдык адалекчи Монгуш Саялчалар удурукчу тускай эвено Суг-Кажая, Көк-Кезик, Чырын-Шык, Бижиктиң-Хая ол мыңаар шыктарда донаан хөй-чүктүрден сизен болгаш хыр-гыш кезеринге бо чылдык январь эгезинде-ле кирген. Зенова ийи «Белорусь» тракторну быжылаан. Сигенин, хырмынны кол кадыры-биле база кезин турар. Зеновунуң сизенчилери 38 тонна сизенин белеткээш, Суг-Кажая сүт-ба-

рван фермазында чедирген.

Ол мышка «Шекпээр» сов-хозтан Бай-Тайга районунуң денискеринде — хөлдөн хыр-гыш кезери-биле барган трактористер эвенозу база багай эвез ажилдап, Трактористер Монгуш Кызыл-оол, Монгуш Шериг-оол болган Ондар Амыраа олар хүнде беш тон-на чедир хырмынны кескеш, тырып, боодаллап турар.

С. ТАВА-САМБУ.

БОДУНАР-ЛА АРГАЛАР-БИЛЕ

«Шекпээр» совхоз эртен чы-мын иштинини маныңа четчир санын чек белеткен ап, шы-гыын берган. Чүге дээрге, си-лер кезер шөдөр кадында, оон ылай таранын уңуку база багай болган. Ынчангаш сов-хозтун ажил-иштерини маалым берге кыштан хүр-менди ажи-рар дээр болдулар бүтү-ле хемчеглерин алыр ужурга таварышкан.

«Күш-ажылдык хоочуну» деп медальдык адалекчи Монгуш Саялчалар удурукчу тускай эвено Суг-Кажая, Көк-Кезик, Чырын-Шык, Бижиктиң-Хая ол мыңаар шыктарда донаан хөй-чүктүрден сизен болгаш хыр-гыш кезеринге бо чылдык январь эгезинде-ле кирген. Зенова ийи «Белорусь» тракторну быжылаан. Сигенин, хырмынны кол кадыры-биле база кезин турар. Зеновунуң сизенчилери 38 тонна сизенин белеткээш, Суг-Кажая сүт-ба-

рван фермазында чедирген. Ол мышка «Шекпээр» сов-хозтан Бай-Тайга районунуң денискеринде — хөлдөн хыр-гыш кезери-биле барган трактористер эвенозу база багай эвез ажилдап, Трактористер Монгуш Кызыл-оол, Монгуш Шериг-оол болган Ондар Амыраа олар хүнде беш тон-на чедир хырмынны кескеш, тырып, боодаллап турар.

С. ТАВА-САМБУ.

БЕДИК ШАҢНАЛ-БИЛЕ, ЭРГИМ ЭШТЕР! БАЙЫРЛАЛДЫГ БАЙДАЛГА ТЫВЫСКАН

1974 чылда республиканың көдөз ажил-агыян ажилдакчыларын социалистиг чары-жыңга ийги черин «Сукпак» совхозтун коллективга чалап алган. Ол ажил-агыян ийги черинин дипломун тысырыңа болгаш фондудан лапкаар ар-тобус-биле шаңналарыңа ту-раскааткан байырдыг хурал аяда февраль 26-да болган. Хуралга совхоз бүдүрүлгезиниң бүтү мурнакчылары чыгып келген. Байырдыг хуралды Сукпак көдөз Советиниң күсөкчи кандидды Андрей Белеткелдиң ажеткеш, Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы Б. Ш. Долчанмаа-га сес берген.

Эш Б. Ш. Долчанмаа бедик шаңналар-биле холбаатар совхозтун ажил-ишчилеринге өзгөчө байырдыг чедирди, тоску беш чылдык доозукчу чылдыг-да улам-на бедик көрүтүр-лерин чедип алырын оларга кү-зөвиппаан, шаңналарын ты-выскаан.

Совхозтун коллективинге ийги чериниң дипломун ты-выскаан. Оон анай, Күш-ажыл-дың Кызыл Тук орденин ишек кадарчы Андрей Никоноро-вич Федосихинге, «Хундулел-дик демдөө» орденин — хаван ажаакчымы Мария Платоно-ва Жозогага тывыскаан. Олар чазаактын бедик шаңналың

күш-ажылчы чедикчилерин доош алганын. Семартир мал ажаакчымы Михаил Андреевич Бегавке Тыва АССР-ниң ат-дардыг маалым деп бедик а-дык база тывыскаан.

Шаңнактарын омуңа-зындан хуралда совхозтун ди-ректор Г. С. Юртаев, кол зоотехник А. И. Грудиниң, ишек ажаакчымы А. А. Бегав-ес олар сөс алган, бедик ша-налың дээр партияга, чазаак өөрүп четтиргенин ишертти-шаан, беш чылдык доозукчу чылдыг улам-на кужениш-кенин ажилдаарын тызым-кашар.

1974 чылда чер, мал ажы-лың продукцияларын бүдү-рүп, белеткээрин көвүдөдир дээр колхоз, совхозтарын, оларнык салбырларын бол-гаш көдөз ажил-агыян ажил-дакчыларын социалистиг чарыңарын түңүлдерин үн-дүргөш, кукурузачылар брига-даларыңдан. Тураның № 1 ортумак школаның өрөңк-чилериниң бүдүрүлгө брига-дын тыныкчын деп санаан бол-гай.

КУШ-АЖЫЛЧЫ КИЖИДИЛГЕ — НИИТИНИҢ ХЕРЭЭ

ТОЛЪЯТТИ. Волганың автозаводунун аймак ажилчылары москвалыкларнык «Бодунуц болгаш мичаардык фронтучу олдун улуу даш» ажилдарычык кыйгырым дегинишпаан, уагт Тилкелегичи 30 чыл оюн куш-ажылчы чедикшинер-биле уткурун шийтирилээр. Чектерин болгаш будуруле черерин даша хой комсомолчу-аймактар коллективтери Ада-чурттуу Уагт дайынын киржикчилериниң хууда саннарым аймактылаан.

Механик-аппарат будуруледе Ленин ордениниң эдилекчи Н. Барсукова удуракта стаюкчулар боттарыниң болгаш шаанадык фронтучу экинчи-даа улуу даш аймактылаан, уагт даша даалааларын ургууучу амыр хуудасан турар.

ЧУРУКТА: бригада кижигитери (солгай талазында он талазыне) А. Егорова, В. Семьянская, Л. Швецова, бригадир Н. Барсуков, Н. Тихонова.

Ю. БЕЛОЗЕРОВТУҢ ФОТОУ. (СЭТА-нык фотохроникасы).

Бистиң совет школада аймактарга амыг уениң эртемниң үнденинери бээр, нийтиле тургузуун, бодусе дугайында иши угадылаалды хевирээр аргалар бүгү четези-биле бар. Школачылары эртемниң үнденинери-биле чепсегелишпаан, куш-ажылчы анык, оң хуудалар билерине кижиздилгелер—школаның бир кол сорулгазы. Ол айттырарың чогуумчалык шийтирилээр В. И. Ленин чатырзе жээк катан айтыл чоран. В. И. Ленин совет школазын политехникте, куш-ажыл школазы кылдыр санап, аймак оксийн ажилчы, тараачын конуну үлгеринге кижиздилериниң тутулазын чаганы.

«Оолдар, кыстарың куш-ажылды хуудалеп билер, аңаа анык кылдыр кижиздилер Коммунисттик партияның икчезиниң төвүнге туруп келер. Ол Ленинни комсомолдуң кол шийтирилээр айттырарыңны бирээзи. Ооң шын тургустунуң, шийтирилээринең бүгү куш-ажылчы коллективтер, хойниги организациалар, школа болгаш ала-не доктаама кижиздилериниң саялы, конуру улуу кирер ужуруд. Мичаардык ажилдарың салым-чосу, харан-даа бистиң тургустунуң келер уени ол айттырарың шийтирилээринең хамарлааттылыг». Д. И. Брежневтиң ВЛКСМ-ниң XVII съездинде чуугалаан бо өстери куш-ажылчы кижиздилериниң утказын долу илереткен.

Өзүр олар сагалалды партияның болгаш конуну революция, куш-ажылчы чачылдарыга кижиздилер, урууларын чакындап нийтилеге амыгты куш-ажылга өөргөлдөрү—амыг үеде школазың кол сорулгазыңны бирээзи.

Бистиң республиканың школаларында өөрникчилери куш-ажылга кижиздилериниң мурнакчы дуржулгазын баар. Эртен 1974 чылда школаалар коллективтериниң күсели-биле колхоз, совхозтарын баазаныңга 3 муң ажыг школачыларын хаара туткан будуруле өөргөлдөгөниң 36 бригадалары амылаан турган. Оларнык хой кезинде ажил-ши, кижиздилге амыг уениң негелдигине дүштүр тургустунган. Оң ачымдык бригадаларын өөрникчилери үнүп, маа, меш ажил-агылдарын дугайында биле байдык, амыралык чачылдарын шийттирилээр аң, куш-ажылды үнүсүн биле бергенер.

Оон-биле кады чамдык школарда (Улу-Хемде Торгаланың, Бий-Хемде Халдыктың дүң кижиздил) школа чачылды дуржулга шийтирилээр ажил экилээр. Дуржулга шийтирилээр тарымаа үндөрдөс аңыда, кат аймак, чадаа мичаарык, чектерин хойду олуруткан.

Школачыларын куш-ажылчы кижиздилегинең эң чедикчилег аргазы өөрникчилерин будуруле бригадалары болур. Будуруле бригадаларыга урууларын куш-ажылга чогадыкчы, чачыкчы, шийттирилээр хамарлаатты тургустун. Башкыларың, комсомолдуң, колхоз, совхозтар удуруучуларың икчезиле-биле, партия организациаларыңнык дегликчи, дузазы-биле тургустунган бригадалар уени шийттирилээр эртин, өөргөлдөгө, кижиздилге ажилдык бижык туржуун ээлчег деп ам дору-биле чуугалаан болур.

Эртен 1974 чылда республиканың школаларын будуруле бригадаларын чарымыга бири чегин Танды районунң Элэгес ортак школазыниң бригадасы алган. Ол школада куш-ажылчы кижиздилге, өөрникчилериниң арга-мергежилик

байдыр талазы-биле ажилын дуржулгазы мактангыч болган өске школарга өөргөлдөгөн.

Хуудалуг болгаш берге иш—тарааның, малчының икчези мичаардык урууларын шийттирилээр хуудалуг эгелер кижиздилер бо школазың эки чаңчыл. Эге класстарын өөрникчилери чекетери, ногааларын өстүрү, школа чачынын дуржулга шийттирилээр ууну терин өздөлдөп хайгарал туралар. А үстүкү класстарын өөрникчилери хову турлаанда, малчыларда, туужуларда үш аневалан тургустунган бригадалаа хаара туттуңган.

Кышкы үеде өөрникчилери ажаалаа хайгаралды малчылар аневалунда дасканы, хой солдзашкылың үезинде өөрникчилер сакмашкыттер турар. Чачыг үеде 10 муң хойну кыргыжып, 35 тонна боду-буруну белеткешкен.

Тараа-хову аневалунга 45 га чери быжылгаан. Эртен чачыг олар 1 га шийттирилээр 15 центнер кымыл-тасты, 100 центнер картофельди өстүрүп алганер. Бригадалың ажилы иши организациаларың, оң эки түндөлдөр өөрникчилери көдө ажил-иштин үезин билиң, аңаа ажиллап аргарыга эрге-жөк чуугалаан өөрникчилери турар. Эртен өөргөлдөгө чамалаан 10 классты дооскаа болдыр, кыстардан төрөн совхозунда 10 классты саванылаан, 13 классты механизаторлар арткаа, 5 дооскуту көдө ажил-агылды өөргөлдөгө черлеринче өөрникчилер.

Чадааның № 1 ортак школазында куш-ажылчы кижиздилге белик дегилде тургустунган. Чон-Хемчик районун СЭКП-ниң XXII съездин аттыг совхозунуң баазанында ол школазың будуруле бригадалары чамалаан чылые эки көргүзүлгө чедип аң келген. Совхоз Бригадалага 67 га чери, кокут хевирелдери-биле дериттиңнен иш тургустунуң быжылгаан. Устүкү класстарын өөрникчилери шунтуу бригадалаа будуруле практиканы эртин, тараа болгаш ногаа культураларын, чер ажаалааның бүгү ажилдарын кылым чоруду турар. Эртен чачыг олар боттарыга быжылгаан чериниң та буруулан 18 центнер кымыл-тасты, 185 центнер картофельди, ногааларын белик дугууду ажаалп алганер. Школаның 1974 чылдагы дооскуучуларыңда 40 оолдар, кыстар, колхоз, совхозтарда саялы, мичаарың, үлчүлериң бөс ажиллаан.

Монгуш-Тайга районда «Малчы» колхозун хойчуларыңга Монгуш-Аксы ортак школазының өөрникчилери улуз дугайы чедип турар. Школаның чачыг үеде каларыңга дузалакчылап, хой кыргылдыгыңа, сизге белеткелгине боттарың улуз кирер колгон. Оларнык улуз улуу-биле кады амыла куш-ажылга дадыгыңыңнык школазы болуп, амыралык өөргөлдөгөн турар.

1974 чылда Дуржулга станицанында Дүрөн ортак школазыны 70 класстың садым бригадалары тургустунган. Олар эл-чечикти, мичаарын ажаалаан чорудуп, черик кымыл-катты культуруту үнүштөр-биле ханакчыларыңга дуржулгаарың кылган. Садым бригадалаа кижиздилге ажил эки чоруп, номчула конференциялары, көдө ажил-агыл спешалистер, мурнакчылар-биле учуражымшылар, концерттер, спортуу маршалаар хуп буру болуп турган.

Эртен чачын республиканың школаларын баазаның куш-ажылды болгаш аймактыңнык 19 лагерлериниң 2 муң

дире школачылар хаара туттуңган. Олар 15 муң кышты, 4 муң чадаа-кыштарын олуруткан. 150 муң док чекер өстүрүп, 450 кг ам өст-сигенин, 670 кг меш үезинин чытган. Школачыларын иши ажил-агылчы база иши тарыдагы амыг талазы-биле улуз амыкты ажилдарын кылым чорудуп турар.

Иңчале-даа школачыларын куш-ажылчы кижиздилегине этекей болбас четестер бар. Чижилдеге, Бай-Тайганың Тээли, Тай-Тал, Барыш-Хемчиктиң Кызыл-Мажалык, Бий-Хемнин Аржаан болгаш өске-даа ортак школарда будуруле бригадаларын организациалар аргалары бар турза-даа, школа удуруучуларыңнык икчези чогуунан ол ажил мичаарга чедип экижизилээр.

СЭКП обкомунуң, республиканың Министрлер Чогуулиниң өөрникчилерин будуруле бригадаларын тургузар, материалдык хандыгыңнык школаларга быжылгаан колхоз, совхозтар харылар дугайында шийтирилээр чамдык колхоз, совхозтарын дуржуучулары күсөтпери келген. Улуз-Хем районунң «Найрал», «Улу-Хем», «Ала-Хемин» Ленинниң оркучу, «Бургулар», Бий-Хеминиң «Өкө», Бай-Тайганың «Бай-Тал», Барыш-Хемчиктин «Барлык» икчезиктик совхозтар будуруле бригадаларын, көдө ажил-агыл техниказы быжылгаан, бригада тургаларын тутуңган. Шап ишдык байдалды көргө тура, рабенирнин партия, совет органдары ажил-агылдарын дуржуучуларыңды ол айттыр талазы-биле негелдени шийттирилээр тургууларын турары бааа чсетес.

Оон-биле кады хоорай школачыларын куш-ажылчы кижиздилегине кошкоч организациалар. Кызылдан болгаш Ак-Доруктан, Хову-Аксынык будуруледе куш-ажылчы кижиздилегиниң хевтери мичаары чедип тургустунуңа. Хоорай школачыларын үстүкү класстарын өөрникчилериниң туужу орталарын ала-даа чегер тургустунуң турар Би. Школаларын херимнериниң ишти, дуржулга шийтирилээр ногаачыттымаан, чачыг үеде чашпаа тулуп чий берген турары—ховар эвес таварыла. Олче школачыларын хаара турары—куш-ажылчы, эстетиктиң кижиздилегиниң бир чедикчилег хевери.

Колхозчуларын III Бүтү-аңиле съездине СЭКП ТК-нык Политбюроу кижигуну, ССРЭ-ниң көдө ажил-агыл министери Д. С. Поляковичин икчезилеге «Көдө ажил амыктың черге ишак болурунга чакындап кижиздилер, тарыкчылың, малчынык ажил-иштин улуз ажил-агылдык тайылбырларын, куш-ажылдык өөрникчилери ажилары эргежөк чуугаа, Бодунуң кокуду амы совхозунуң, суруунуң чекетери дүш, куш-ажылчы улуз дөң чоргаларын билдирилери чуугаа. Төрөн чуртуга мичаары чогуу болуң өскө-төрөн черлерин эгелээр, оон-биле харылаалык болгаш. Иңчачан куш-ажылчы кижиздилегиниң учур-дузаның илаа дөң өстериң колхоз, совхозтарын дуржуучуларың унуйн, оң ханы утказын берди, школачыларын куш-ажылчы кижиздилегине боттарыңны улуз кирер ужуруд.

П. КИСЕЛЕВ, СЭКП обкомунуң эртем болгаш өөргөлдөгө черлериниң калдыкыңнык эргелекчи.

№ 1 ДЕПУТАТ БИЛЕДИ

Аалчыны—даштын чурттарын биздиниң премьер-министрин Москва Советиниң Ан мрамор залыңга хүлөз алган. Беседа үезинде Москваның хоорай ажил-агылчыны дугайында чуугаа чоруп турган. Чыл буру 120 муң чаа нартираларын амыгалга кирип турар совет найысалаалды хөгжүлдөзүнүн темпелерин ол аалчы аажок магадаан. Октябрьдөгө социализмге Улуз революциянык мурнунда муугу чус чыл дургуунда тутканы хере саннык нартираларын чүгле бо чылдың дургуунда белин тудуптар...

«Кол-кол чурттарын найысалааларын амыг денелин чедип алыр төлөдө, Москвага 500-тен ээвээз эвес чылдар негетинер» деп, хоорай солундарыңнык бирээзи 1917 чылдың биче мурнуу чарыңды бижизди. Ол унаадык бадалды Улуз Октябрь бузурелдиг ойтур шаккан. Ам бистиң найысалаалык — дегелгениң эң-не чаагайыңды туттуңган, эң-не зоры-сизге хоорайы. Теникуң болгаш Паритетин, Нью-Йорктун болгаш Лондонун тергилекчилери, Москваның найыралчы харылзалар тудуп турары, дегелгениң өскөдө он-он хоорайларын тергилекчилери ыңча деп хай удаа чуугалап келген.

Найысалаал хай кужун болгаш икчезилгенин салып чоран В. И. Ленин Москва Советиниң оларнык баштайгы депутатты болганыга москвалык дурму өзүгаар чоргаларыңарлар. 1920 чылдың март 6-да Москва Советиниң хуралыңны дугайында стенографиниң өтөттүн олуруларын киши саткы ханышынын-биле номчуур, ол хуралга Владимир Ильич мичаа деп чуугалаан: «Мында хамыктың мурнуна бистиң мурнуушта турар элчегил сорулга чул дээрге, Москваның таварышканы бөдөүрантан болгаш сандаарга чүүлдерден оңу аргылаары болур. Бүгү чуртка... үлгер-чиник болуң даша ону кылар ужурул бис. Ол үлгер-чиникти маңа, Москва көргүзүр ужурул бис, ыңдыг үлгер-чиникти Москва каш удаа көргүзүп-даа келген».

Совет чазактың Москвага көчүп келген (1918 чылдың март 2-кешин) үезинде эгелээш-ле В. И. Ленин Москва Советиниң аны-буру будурулгелердан болгаш фабрикалардан — «Трехгорная мануфактура», нондитор фабрикаларыңдан, шаңдакы Михельсонун, ам Владимир Ильич аттыг заводтан болгаш өске-даа черлерден сонгууртун чоран. Ленин найысалаалды ажилчы чоннары-биле каш удаа учурашкан, 1918 чылдың март 12-де, Москвага чедип келгенниң даразындагы хүнүнде, шаңдакы Алесевтиң шериг училищениң маңагыңга 10 муң киши киркиңчилик митингине, а ол ышаш ажилчылар, тараачылар болгаш кызыл-армейжилер депутаттарыңны Москва Советиниң хуралыңга Ленин чуве чуугалаан.

Амыг үе дугайында оң чуугаазы бүгү ажилчы чоннарга, Москва Советиниң бүгү депутаттарыңга амылаарда удурутпа болгаш.

СЭКП Тыва обкомунуң проваганды болгаш агитация киддиңиң органы — «Агитаторнун блокноду» баштайгы дугайы уенир. Бо блокно болза коммунист партияны болгаш Совет чазактың ишкери база даштык политиказы, республиканың ажил-агыл, культура амыралында чуугаа болуучуларың калбак масса чоңга тайылбырлар талазы-биле агитаторларын, политинформаторларын ажилыга боттуг дугайы чедер. Оң аңаа агитаторларын, политинформаторларын ажилын дуржулгазыңны дугайында болгаш өскөдө чүүлдерин аңаа келер. Ол ишкни аңаа чууга болуучуларыңны, байырак хүнериңниң база дегелгениң чурттарыңны дугайында ботторлар чорудурулга эргежөк чуугаа материалдарын, сая-түндөлдөрүн база дотчулал парлар.

«Агитаторнун блокноду» баштайгы дугайында «1941—1945 чылдарда Ала-чурттуу Улуз дайында совет улауунуң Тилкелегичи 30 ымыкын дугайында» СЭКП ТК-нык доктаадык пардаа...

Хураганнар менди

«Ак-Туруг» совхозун төп салбырынның № 1, 2 хойжу бригадаларын хойчулары мадың чаш төлдү чидири чокка камгалап амырым хүлөдөгөн амылаан турар. Ол бригадаларын төрүр хойтуу 22 коданарында хойчу мас-салыг оолдашкыны кидип туду. Төп салбырын төрүр 7160 хүнүн хой кезин оолдаан. № 1 хойжу бригаданы оолдаан 2105 хүнүн хураганнары оңча-менди доругуп турар. Район Советиниң депутаты Монгуш Дамзыранның, мурнакчы хойчулар Монгуш Кудериниң, Сувай Базааның колданырында төрөн хойчулар хурагалары оңча-менди. № 2 хойжу бригаданы төрөн 2162 хүндан 2162 хураган камгалап алдыңган.

Ак-Туруг көдө Советиниң депутатты Дугар Даспак, мурнакчы хойчулар Павел Кызыл-ол, Даржаа Кызыл-ол оларын колданырында 200—300 чедир хой оолдаан.

М. ЛАМА, Улу-Хем район.

О. ОХЕМЧИКИНИҢ «Чараш хураганым, кара баштыг хураганым» деп фотозтуду.

Оң талакы чурукта — комсомолчу Люда САТ Улу-Хем районда «УТКА 25 чылы» совхозун мурнакчы сакмашкытерини бирээзи. Хойжу Очур-оол Муңзуктун коданарында баштайгы чус ажыг хураган

алдыңган. Люданың кызымаккай ажилын түң-нелинде чаш төл менди доругуп турар.

В. МИРЦЕВИҢ ФОТОУ.

Хереглекчилер нийтиледеринде отчёттар

Амыг үеде республиканың бүгү хереглекчилер нийтиледеринде хуучуларың болгаш хуучулар төлөкчелериниң өтөттүг хуралдары болуп эртин турар.

Ол чуугаа кампания үезинде районлар, сельполар, ажилчы кооперациаларын баштаар чердери, ревизия комиссиялары, магазин эргелекчилери, кооператив контролонку комиссиялары 1974 чылда кылган ажилын дугайында өтөдүн берип турар. Тодардыкты чылда республиканың кооператорларынның съездин эртен. Тываның хереглек көлөпериңизиниң чартык чус чыл өөн демдегелерин. Ол чуугаа болуучулар оларын соци-

алисти чарың улам көдүрүлүүшүнүг болдуруп, чыл планварын чедикширлик күүседиринге идгени берген.

Респотбесоз системазы үрүмкөп садар бараан саарылазынын чыл планын 101,2 хуу күүседип, пландан ажык 1125 муң рубльдин бараанык чоңга саткан. Ол ишкни нийтиниң чепчелге черлериниң будурулгелери бараан саарылазыны болгаш бодунуң продукциязың будурулгениң планварын чедикширлик күүсеткен. Көдө ажил-агыл продуктулары болгаш чиг-эти белеткөр, хлеб быжылар, каппыч тудат, хуучу кижигиңер кирип алыр, дадыр чыыр, кадрлар белеткөр талазы-биле чамдык чедикширлик чедип алдыңган болгаш өвөш өвөс орулга кирген.

1974 чылда 3436 муң рубльдин орулгазы кирип алган. Чарылдады өвөжөттишпаан, саарылга чарыдагыны талазы-биле камгалаңны чедип алган. Респотбесоз системаның 25 организациа болгаш будурулгениң 23-ү чыл планын күүседип, бо чылдың январь айның планын база чедикширлик боттардылганар. Хереглекчилер нийтиледериниң болгаш будурулгелериниң хой кезин кооперативтиң ажил-чорудулазынын кол адырларыга эки түңдөлдөр болган. Илааның Кал-Хем, Барыш-Хемчик, Талды, Эрзин, Токуу районнары, Кызыл сельполар, «Найрал», «УТКА 25 чылы», «Өкө»,

хлеб быжылар черлерин ажилын ханымы-биле анализдеп, чептерин илередир, ону чачылдарын оруктарын талазы-биле улуз тутаны кылар. Илааның оор-самчылдар болгаш ажил-агылдык өвөс чоруктун өске-даа фактыларынык демоседди күштелдирериниң айттырларыңа хамарлааштыр шыңгыг чуугаа кылар болза эки. Бо талазы-биле шийтирилээр чогуур айттырлар хой болуп турар. Эртен чачың «Чыраа-Багы», «Сүт-Хел», «Тилкелеге» совхозтарда ажилчы кооперациаларында, Монгуш-Тайга, Буур, Чон-Хемчик, Бай-Тайга, Тес-Хем районнарында хой түңтүг самчылгал-дуугаалар илерен, а оларын эгидип ап турары дыка чсетес.

Салык черлериниң ажилында элтежер аржак чептер тургулаан болгаш. Чижээ, «Сүт-Хел» совхозта ажилчы кооперациаларын Хор-Тайга чуртада магазиниң, эргелекчиңге ажаалдап тура С. Т. Дабба дээрн доктаамал аргалап, төлен чогуу көргүзүп, кыска үеде иштинде хой түңтүг самчылгалды кылган. А бо бүтүну кооперативниң контроль комиссиязы, көдө Совет, совхозтун салбырын ажилдакчылары, көдө иштелгениң, хуучу кижигиңер биле тура-ла кандыг-даа хемчег албаан, ажилчы кооперациа-

нын баштаар черинге дыңытпаан болуп турар. Бир өвөс өй-шаанда хемчеглерин алган болза, хой түңтүг самчылгалды болдурубайн барып болуп турган. Ол ишкни «Чыраа-Багы» совхозта ажилчы кооперациаларын Тес-Хем районда контроль чок, чептер-биле элтежиң олтурар чоруктарыңнык фактылары база турган.

Иңчачан хуучуларын болгаш хуучулар төлөкчелериниң хуралдарында кооперативтиң контроль комиссияларыңны кижигиңеринде, көдө Советтерден, хей-ниитиде, ветеке суд органдарын ажилдакчыларыңдан база негелдени дзылдээр. Социалистич өчүнуу өөрлап-самчылдар чоруктарыңны бүгү оруктарын кижигиңериниң улаандары кооператорларын мурнунда чуугаа сорулга болур.

Чер-черде партия, советтер органдарын дузазыңга даңгалып, хереглекчилер нийтиледериниң өтөттүг хуралдарын организациалар, ажил-иши байдалда, хуучуларын икчезилгич киркиңдеген-биле арттирер. Аңаа тургузар айттырларыңны бот-шугумчулукчи байдалга хайы анализдээр, хүлөп алыр шийтирилээр хереглекчилер нийтиледериниң бүгү ажил-агыл-сан-хөө ажил-чорудулазын, конуну садык хандырылгызын экижилеринге улуз идгени бээр дээринге бузурелдиг бис.

А. СИДОРНИН, Тыва респотбесозтун баштаар чериниң кижигуну.

ЧЕМИШЧИДИЛГЕЛЕРНИ ЧӨП АЖЫГЛААР

Чемшичдилгелерин калбаа-биле ажыглар чорук дүжүтүү беддеринге эң чугула ужурдуздыг факторларын бирээни болур.

Специалисттер индири

Бистин совхозтун тарылга шолдеринг аңдарар калып шоолуг ханы эвес, чемшигт будумелдеринг шименгер хептер-биле кошкуч хандыг тыгаш, херек кырмыда аңдар-чын черин азында кадык чемиш чок болуп турар.

СӨӨРТҮЛГЕ ОТРЯДТАРЫ

«Сельхозтехника» Кымыл болгаш Чадаана каттыжымшыкынардында чемшичдилгеге сөөртүр механикостаттынган отрядтар бар.

КУРЛАВЫР ОЛДУР

Чоокку үеге чедир Эвжим, Телээ бугааларын хол-биле кадык аштааш, ол черлерини суну ажыглап, бедик дүжүтүү астурун ап турган.

И. БРОЗ ТИТОНУЧ ЧУГААЗЫ

БЕЛГРАД. (СЭТА). ЮКЭ ТК-ның айна болган пленумуна ЮКЭ-ның Х съездинин соода Югославияны Коммунистер Эвилелиниң ТК-ның Президиумунун ажылдык дугайында отчетту чугаалажып чөргөн.

Чугула айтырыг

Ядролу чепсенти таратпас дугайында керээниң дээштин чугаалажыр делегей конференцияны чыыдыларының бетле-ниеве комитетинин сессиясы Женевага хуралдаш ажылын дооскан.

АЙЫЛ ЧОК ЧОРУК ЧӨВУЛЕЛИНДЕ

НЬЮ-ИОРК. (СЭТА-ның корр). Кипр айтырымын илап болгаш чөптүг шипитирлөөринг арганы дораан тавар дөш Айыл чок чорук Чөвүлели Нью-Йоркка дөрт кат чыгып хуралдаш.

ХАННЫГ ТЕРРОРНУ БУРУУ ШАПКАН

ЖЕНЕВА. (СЭТА). Кизи эргелеринин талазы-биле КНО комиссиязын кезигүнери социализм болгаш өске-даа чуртарнын делегациялары Чилиниң эрге-шөлөөзи Чилиниң эрге-шөлөөзи Чилиниң эрге-шөлөөзи

ЭСКАТ-ТЫҢ СЕССИАЗЫ

ДЕЛИ. (СЭТА). КНО-нун Азияга болгаш Окум океан девискээрине хамаарышкан экономика болгаш социал комиссиязын (ЭСКАТ) 31 дугаар сессиясы Делинде «Визгил Бхаван» деп эрте ордузунга ажыттыган.

ПАТРИОТТАРЫН ХОЛУНДА

БАНГКОК. (СЭТА). Камбоджаның патриоттары чурт-тун Пномпеньден 50 километр хере соугу талалында буржуа найыскалы Удоутту шынжы талдуушкунуар-биле ал алган.

БАЗА ДАГЫН МИЛЛИОН-МИЛЛИОНУ-БИЛЕ

ВАШИНГТОН. (СЭТА). АКШ-тын президентиниң Дж. Форд Израильге бээр экономика дузалалчыныга 274,5 миллион долларын немей үндүрүп бээр конгресстен дилээни.

ФАКТЫЛАР ХЕРЕЧИЛЕП ТУРАР

ВАРШАВА. (СЭТА-ның корр.). Барыш чүктүг чамдык чурттарныда төвү хахымдыгы фашистеринг араатангыч туткалыжыкчыларын дугайында шынжы чорукту кижилериниң утан-чедеринден утундуруп уштур дөш бүгү-де чүддерин кылды турарын Польшага гитлерчилеринг кем-буруулаг үлгеделишкенини истээр талазы-биле Кол комиссиянын даргазы Ч. Пляховский чугаалаан.

Перу суднолар тудар уагустуну сайырдап, быжыглар, чурттуң боудуң флюиди тургузуу айыр хемчеглерин ап турар. Суднолар бугадыр национал «Сима» верфь соолгу чыларда элэн хой улуг судноларын бугадыр, океан суугары-че салып үндүргөн.

Совет улустун улуг Тилемезиниң 30 чылынга

КОЛ ТЕМА-УЛУСТУҢ МААДЫРЛЫҢ ЧОРУУ

Ленинги шаңдалык лауреады, Социалисти Күш-ажылың Маадыры чогаалчы Константин Симоновтуң ады бүгү кижилерге билдирет. Ол шүтүкчү болгаш прозаик, драматург болгаш журналист, дайын үезиниң төөгүчүлери улуг согуургадымгем делегелдериниң автору, а бо хүнерде кинодокументалистиң ажылына база кыдып турар.

Оңу бүгү амдыралы — социалисти Тораан чуртка кызынгар чок бараан болурунуң үлестер-чижээ. Бистиң чурттуң салым-хуузуңга, өскө-даа уаустарыңга салым-хуузуңга, хостаалганың демократиянык болгаш социализмиңниң херзинге эңне-чугууң ужу-дузаламгем чүү бооп турармы, ол мыан-ла ында барган турар.

Бистиң интихсадык бедик идеялары болгаш өңс согурагалары дээн демисел бооп турар черге, үтөр-боо оруктарыңың болгаш бомбаларыңдын частын турары фронт шүтүмү-даа азы идеология демеиселдиң фронтуну-даа болза, ол аңда бо-ла чеде берген турар чаңчылыгы.

Даман ортукчу чанында совет-кыдат кызынгарга болуушкунуң дугайында Константин Симоновтуң бижээн чүүнү чоотка чаа номчаан болгаш бис. Өртөнел, чалбышталган Вьетнамда оң бижээн корреспонденттары кижилер бүрүзүң угаан-сагызыңдан ам-даа уттундурубас. К. Симоновтуң бижэени, дары чыда кээп турар материалдары 30 чылдарла-да солунарга парлалтының үнүп турган болгай. Бичан ол Халык-Хөлге болгаш Финляндияга тулуучушкунуң дугайында бижээн.

Ада-чурттуң Улуг дайынының мырыңга эгсинде-ле Симонов шериң корреспондент апарган, мынаганш оң бижээн чүүндери «Правда», «Красная Звезда» болгаш өскө-даа солунарыңдын армияларыңга парлалтының үнүп турган.

Оңу дайын үезинде-ле бижээн «Хүнер болгаш дүңсөрдөп романниң үтөр-боо хөлдөлдөп кылган чырыкы кысым алган, оңулар шитине-даа ажал биле үйү аразында бичкиле-ле хосту үезинде-даа номчул турган.

Дайын союдуна Константин Михайлович эң кадык-дошкун дайын үезинде улустун маадырыг чоруктарың дугайында дыкка чыда дээн бижээн. Оңу аразында «Дирингер болгаш оңулар» дээр, дестелерге роман база бар. Тымга ажалдан турган кижилерин бижып туруштуң, маадырыг чорууң, кызынгарга ажал-жиң көргүскөн «Дайын чок 20 хүнер» деп тоожуу эртен чыдан парлалтының үңгө.

А оңу союда театрга таарымтыр бижээн «Оплатиниң демделде бижиктеринде» деп тоожуу база үнүп келген. Чоотка чаа ону Москваңың «Современник» театры тургускан. Совет улустуң гитлержи Германиянык Аншан Тилемезиниң 30 чылынга утуктуң дыкка чыда театрлар Симоновтуң эң дээр шилериниң бирээзи «Орус кижилериң» катар тургузууң, өртүрүң деп турар. Ону мурунда кино кылдыр экранга үдүрүң болгай.

Делегейиң фашисттиң чума-аарыгдан хостаан чурттуң маадырыг чорууң дугайында хой-хой материалдарың чыыр улуг ажылап кылышкан. Константин Михайлович амгы үеде Тилемезиниң өбилеинге утуктуң кинодокументалисттериниң кады «Советта чыда чоран» деп фильми кылдыр биле ажалдан турар. Бо таалам-биле чогаалчы дуржулгадыл-даа, Чижээ, биске болгаш даштык-даа экранга чыда чырыктың үнүп турган «Бир эвс бажының үнесиң» болза деп фильми оңу киржигиле-биле тирттырып кылган.

Константин Михайлович Симонов бо чылын 60 хараар. Дайыны чогаалчы, тамалы, ажал-иңчи болгаш патриотка чыда чырыкчыларды болурун күтп каалынар.

ЧУРУКТА: К. М. Симонов. Оң таламы чуртка К. М. Симонов 13 дугаар армияның офицерлерине болгаш дайынчыларыга болуң шүтүктериң номчул тур (Курск ээпээ, 1943 чылдың июль). (СЭТА-ның фотохроникасы).

ЧОННУҢ ААС-КЕЖИИ ДЭЭШ

Дүрүп, дайының халдашыны оңу шак келгенер. Ук тулуучулука Улуг-Хем кожоңу чурттуң Суван-оң, Баву олар маадыры-биле өдүркенер. Вовдтан дайынчы Донгаз Бегин-Хуурак аар балыганган, госпиталыга ергээ.

Ровно дээр тулуучулука тымга эки турачы эскадрон демір-орук станицаның бир-ле дугаарында ежелел алган. Хоорайны күдүмчүлүрүн чыда болгаш машиналык деңиз чоруп турган неместерин ымырт струп узаткан турганар.

Эскадрон дайының улаштыр сургеш, ону чер болганга тус черин партизан отрядтары база совет шериглер-биле бир демий кыргыч келгенер. Дубо болгаш Сурмиңиң сургга дайының улуг камгалалыга олар таварышканнар. Ук чер малгаң, туула-дык, күдүмчүлүң чер болган.

Эскадроннуң дайынчылары Сурмиңи сурруу кам узда дайындык хунаап ап, фашистер-биле улар маадыры-биле демиселди турганар. Кажан гвардейжи дайынчы Доржукай Красин өөрү-биле кады Сурмиңи сурруу улуг дуган чанын камгаланып алган тулчуп турда, дүңе неместер шак халдашыны кылганар.

Лен эвс тулуучулуктан эскадрон аткарлар ужурга таварышкан. Дуган чанынга кезек кижилер камгаланып чыткан, неместер үзе кирдирген болган. Ур уругулуң тулуучулуктан сур кузубас, ыш-буз туман дүй алган турган. Оңу ажалдан алган үзе кирдирген тымга дайынчылар, оларын аразында Бай-Тайга чурттуг Айдыгы, Чудурек, Эривандан Лончун, Тестен Дайжык, Улуг-Хемден Доржукай дээр оон-да өскелер неместер тымга чырыкчанар.

Эскадроннуң дайынчылары өдүрүнү эвсөөнүң негеп, Сурмиңи сур дээр тулуучулукта кам узда шавар халдашыны күдүмчүлүң турган, сурруу эрестин-биле хостаанар.

Тораан чурттуң мурунуга болуң идыктың хунаагың күсөткөш, гвардейжи алаа дайынчы Доржукай Красин өөрү-биле кады терең Тыва-азыны хал чанып келеш, тайбич күш-ажылың солдамы болуп, бо хүнерге чедир ажалдан чорур. Оң ам Улуг-Хем районың күрүнө страхованне черинде инспекторлар ажалдан турар. Оң чазактан 10 хүре өрдөн, медалдары-биле шаңдалган.

К. ДОРЖУНАЯ.

ШЫДЫРАА ЧАҢҢЫС САЛЫҢ АРТКАНДА

Кызыл хоорайның коллективтериниң аразында шылыраа чырыктың уламчылашынан. Сесак салгыда мастерге кааңданат Н. Шиниңне баштапкан алаан — уругларың спорт школаларың камгалым башкы институтуңун спортчулары-биле ужурашкан. Чыңгем демиселдиң түнинде аргадуржулгадыл башкылар аныктың 4:2 санга аптырышкына таварыштырган.

Корукчуларниң кичээлериң ийи капитаның оюну хаара чыгарган. А бир эвс бо дүмнүң чалбышталган, хил чорур машина-биле фашистерниң самолеттарының аразычы шымыл киргеп, өткө-биле шыда шаагымка кадымгыл—деп болдап салгымыга кире хонуп келген. Ол үеде бажымыга дыкка күштүң согуз таварышкан. Ол аразында шүтүрүлгө эй тулуп четтылган болган мен. Москвага госпиталга минип келдим. Үчү-бодум шуут ак-гипстеп бинтлер-биле шарып каапкан боорга, корга берген мен. Бича-ла-ла эмчилерниң шитиниң чүүлел-лаа артык коргунчуг болган: агаарга кажан-даа ужудул болбас, холдар, буттар сыңаң, кыйгыч-чэспер чок кылдыр өрттөнгөн, кулактың бирээзи дылдаастан, карактың бирээзи база көрбөстөн.

Мичан Борис Ивановичте эмиң турган, мичаа дээр: «Ковзан, силерни чыгышкы камгалан каан, чыгышкы камгалан сени үрелген самолет шитинден ушта тепкен-дир. Чең кырыңга үш чус метр телейи чорунура, парашот чызылган, керлел берген. Угаан-мелел чокка малгаңгың черге дүшкен-дир силер—бистиң улус оң силерни тып алганар. А фашист ол-ла черге, хожанга кээп черге каалам кире берген болган».

Мен дөмөй-де катар ужу-дуп эгелзеш болгай мен—деп, ужу-дучу үрталалан.— Берт-Берке, үртөн-хөдөң, Сурмиңиң болгай каан болза, ужу-дуп эгелзеш мен. Улар тулдун кол маршалы мичан тускай дужаа үндүр ужурга таварышкан: «Б. И. Ковзанниң болуңун кадымың байдалын барымалаашкан, аңаа ужу-лушкун кылдырып эвсээр».

Коммунист Ковзан команда-лык чериниң идегелин шымыктырып шылаан-ла. Мурунда дүжүр атыан 22 самолеттары-ның саныга ам-лаа алымы неместирген. Мичаарга болтуң

А. ТРОФИМОВ, СЭТА-ның кор.

Ээлчеглиг кичээл

СЭКП Эрзин райкомунуң чанында экономиктиң өөрдилге балгунуң ээлчеглиг кичээл болган. Аңда «Идээ ажылагыны эргелеп-башканын сайыраңгайдыр», «Планишаны — улус ажыл-агыйиң удурутунуң кол эвнесу», «Эргелеп-башканын системизинде экономиктиң амалы» деп темаларга лекцияларың номчаннар.

С. ЧАЖЫН-ОЛ.

Эки киришкен

Келир чаа өөрдилге чылында олар мич бестелин Чоюн-Хемчиң районың Хөр-Тайга сес чыл школалыга организастап чоруткан. Шифе стурунуң агитаторларындан ала-нелер Д. Докур-оол, М. Мезил-оол, М. Чымын, башкылар К. Экер-оол, О. Халбыш-оол, В. Оңлар дээр өскелер-лаа идеянык ажылдашкан. Ол хүр интихса-биле 120 кубометр топка мяшты школа чанынга эжеп дүжүргөн.

Б. КУУЛАР.

Бөгүн «Тувинская» «ПРАВДА»

«Апрель 19-та—коммунист суботнигы. Күш-ажыл байырамын чуртта болгаш республикада белеткелдер дугайында материалдар.
Улетүр, бугурулгелериниң тудат, организацияларының транспорттук болгаш улус ажыл-агыйиң өскө-даа амдыларының бугурулге уякостарының мастерлериниң СЭКП ТК-ның Чингине секретары Л. И. Бржекинте чагаам.
«Чоннуң үс-шөвөр чогаалыга бугурулгелериниң дугайында», СЭКП ТК-ның доктаалы.
«Республиканың колхоз, совхозтарыга кукуруза тарып өстүрүн экиндер таалам-биле хемчегер дугайында». СЭКП обкомунуң бюроруңуң доктаалы.
«Массаның контроллангыч». Республиканың улусчу контролларын дугайында ээлчеглиг арын.
«Номчулуга ээлчеглиг бажылаат». В. Локосовтуң корреспонденттик.
«Тилемезиниң 30 чылынга». «Плав суур чогууна аргаларга». Ужу-дучу А. П. Маресевти камгалан алганың дугайында расказ.
Даштык, интихса болгаш спортчу медалар.

Мелевденне

ФЕВРАЛЬ 28-ТЕ МОСКВАДАН
9.00—Дамчылдыгалар программасы.
9.05—Интихсал эртемни. «Суд болгаш прокуратура».
9.35—«Муса Джаалиев». Литературат портрети.
10.20—«Эртедемге сөз». СССР-ниң Кургане шанылыгың лауреалы академик И. П. Алмиранин чыгаам.
10.40—«Чангызы — хойу, хойу — чангызы дээр». Ленинград-тан дамчылга. Өңүт.
11.40—Киножурнал. МОСКВАДАН
11.50—Медээлер.
12.00—Мультифильм. «Соктаар сөз».
12.10—«БАМ — өрүктүң эгеси». Өңүт.
КЫЗЫЛДАН
12.40—Документалдыг фильмдер программасы: «Бригада», «Шыгакыра». МОСКВАДАН
13.45—«Бистиң адрезиниң — Совет Эмгелде». Өңүт.
14.45—«Шүдүкчү Ю. Маршиквичестун чогаалыкы оруу». 15.30—«Үш херээж» деп уран-чечен итали телефильмниң баштайгы көргүзү. 3-кү фильм — «Автомобиль». КЫЗЫЛДАН
18.00—Уругларга. Мультифильм. МОСКВАДАН
18.10—«Чечен чогаалдарың эрэнчылдыгы». «Анна Каренина». Уран-чечен фильм. 2-ги сериям. Өңүт.
КЫЗЫЛДАН
19.20—«Тываның идегелин». Информастыг программасы.
19.35—Уругларга. Мультифильм.
19.55—Телемедээлер.
20.10—«Идеология болушкунуң таймлыгы». 20.25—Чараалар, реклама.
20.30—«Штурман, боюн, капитан». Телекошпери.
20.45—«Чара-чечен». Шоолуудык телетуруна. МОСКВАДАН
21.05—«Үш херээж» деп уран-чечен итали телефильмниң баштайгы көргүзү. 3-кү фильм — «Автомобиль». 22.35—«Хал тылар». Документалдыг фильм.
22.50—23.00—Чапсар.
23.00—23.30—«Учур». Информастыг программа.

Агаар

кышкы. Оруктарың көстүрү эки. Агаарың температуразы 6—11, барың районнарда —0 градуус соор.
Кызылга шокор буттаатар, хар чапбас. Барың улаанышкының хаттың күжү кошканар да ой-талыгы чедер. Агаарың температуразы 6—8 градуус соор.

КОНЦЕРТЧЕ ЧАЛАП ТУР

Совет ыры эң киң күүсөдир талазы-биле Бүгү-эвилел көнүрүзүнүң лауреады
ВАДИМ МУЛЕРМАНЫҢ
кириңгези-биле вокал-инструменталдыг ансамбльдиң концертти март 4-те болгаш 5-те Политиктиң чырыдышкың бажыңга болу.
Концерттин эгелзери — 18.00 болгаш 21.00 шактарда. Оң-ла концерт март 5-те хөгүмү-ши театрыңга 13.00 шакта база болу.
Касса, «Детский мир» магазинде болгаш «Найрал» киновтеатра ажалдан турар.

Редакториң ораакчысы М. Н. СМЕРНОВА.

Кинотеатрларга

ФЕВРАЛЬ 28-ТЕ
«НАЙРАЛ»: «Ожум Доң» (2-ги сериям) 10.00, 12.10, 18.40, «Ожум Доң» (3-кү сериям) 14.20, 16.30, 20.50 шактарда.
«ПИОНЕР»: «Ол бистиң-биле артып кагым» 9.15, 11.00, «Кениң-херек истелгендиң чымыгы» 15.00, «Мануук дугайында ыры» 17.00, «Баштайгы рейс, согуз рейс» 12.40, 18.45, 21.05 шактарда.
«КАА-ХЕМ»: «Кичымдым № 17» 10.00, «Ковал дугайында чутаа». Бирги фильм: «Кыйгы» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.
ВОСТОК: «Черниң азырнык ужураалары» 15.00, «Ылакымдык будуучу» 16.30, 18.30, 20.30 шактарда.
«ЭНЕРГЕТИК» КУЛЬТУРА БАЖЫНЫҢ: «Согуз ужурамышкы» 18.00, 20.00 шактарда.

Тиражы 16455. ЧАҢҢЫ № 116.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

«ТАЙГАНЫҢ ЭЭЗИ»

Доруг адык шаагымчыллаш, хөндүрелден индишкан хайгаракчы мөзүлү ирейи Кожай биле Торгалыңың сынаркына, алактарга болгаш экинчерге бо-ла көрүп болур. Бистиң черинч чонну оңу «Тайга эээ» дажири таварылга эвес.
Кызыл ол? Ада-чурттуң Улуг дайынының киржишкис, Торгалың көдээ Советтиң депутаты Р. М. Жележин-дир. Ол бистиңке дайын союнда ажалдан келген, оон бээр ам кээрби тос чыл болган.
Орнының бодуус байлаан, мындыгы арго-өлкөни камгалар айттырма хүндүлүг болгаш харымсагалың. Роман Макарович ол талазы-биле кирежкөн, чонунга максталды кижиле, оң хайгаракчы камгалал ажылына-га кижиле болгон дуузалыктыр.
Ара мяшты харымсаала чогу-биле өртөдир, кырын хөдөңүм, кат-чиности узуктаар болгаш өскө-даа хевиринч хоралыг чорукта-

ШЫДЫРАА ЧАҢҢЫС САЛЫҢ АРТКАНДА

Кызыл хоорайның коллективтериниң аразында шылыраа чырыктың уламчылашынан. Сесак салгыда мастерге кааңданат Н. Шиниңне баштапкан алаан — уругларың спорт школаларың камгалым башкы институтуңун спортчулары-биле ужурашкан. Чыңгем демиселдиң түнинде аргадуржулгадыл башкылар аныктың 4:2 санга аптырышкына таварыштырган.
Корукчуларниң кичээлериң ийи капитаның оюну хаара чыгарган. А бир эвс бо дүмнүң чалбышталган, хил чорур машина-биле фашистерниң самолеттарының аразычы шымыл киргеп, өткө-биле шыда шаагымка кадымгыл—деп болдап салгымыга кире хонуп келген. Ол үеде бажымыга дыкка күштүң согуз таварышкан. Ол аразында шүтүрүлгө эй тулуп четтылган болган мен. Москвага госпиталга минип келдим. Үчү-бодум шуут ак-гипстеп бинтлер-биле шарып каапкан боорга, корга берген мен. Бича-ла-ла эмчилерниң шитиниң чүүлел-лаа артык коргунчуг болган: агаарга кажан-даа ужудул болбас, холдар, буттар сыңаң, кыйгыч-чэспер чок кылдыр өрттөнгөн, кулактың бирээзи дылдаастан, карактың бирээзи база көрбөстөн.
Мичан Борис Ивановичте эмиң турган, мичаа дээр: «Ковзан, силерни чыгышкы камгалан каан, чыгышкы камгалан сени үрелген самолет шитинден ушта тепкен-дир. Чең кырыңга үш чус метр телейи чорунура, парашот чызылган, керлел берген. Угаан-мелел чокка малгаңгың черге дүшкен-дир силер—бистиң улус оң силерни тып алганар. А фашист ол-ла черге, хожанга кээп черге каалам кире берген болган».

Б. МОНГУЛ-ОЛ.

«СПОРТЛОТО» ТИРАЖЫ

«Спортлото-1» болдун (автоспорт), 36 (сла-ланне), 2 (автоспорт), 36 (сла-ланне), 31 (сугта өштири), 33 (регин), 49 (шапка);
«Спортлото-2»—45 (футбол), 43 (фехтование), 49 (шапка), 31 (сугта шитири), 1 (автоспорт), 30 (парус спорту). (СЭТА).

РЕДАКЦИЈАНЫҢ АДРЕЗИ

Тыва АССР-ниң Министрлер Човулуниң Ном үндүрер чер, полиграфла болгаш ном садымын талазы-биле эргелелиниң типографиям, (Кызыл, Шеткинжи-Кравченко күдүмчүзу бажын № 1).

Кызыл, Шеткинжи-Кравченко күдүмчүзу бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ. Редакториң ораакчыларының 35-24, пропаганда кылдының 23-54, харымсагалык секретарының 23-35, партияң амгы ыраа кылдының 37-13, культура кылдының 23-54, көдээ ажыл-агый кылдының 21-47, улетүр кылдының 22-64, чагаа кылдының 41-27, информация база совет тургузат кылдының 20-60, бугул-терияны 31-75, корреспондирларниң 27-41. Солун калайың барганда 32-75 телефонче холгар.

Тиражы 16455. ЧАҢҢЫ № 116.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

ТС—00469.